

ศึกษาอิทธิพลความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดก
ที่มีผลต่อการพัฒนาวัดในจังหวัดชัยภูมิ

Study of the Influence of Beliefs in the Vessantara Jataka on the
Development of Temples in Chaiyaphum Province

พระวรุต วิสุทโธ (คนเพียร)

Phra Warut Wisuttho (Khonphian)

พระศรีสัจญาณมุนี

Phrasrisatchyanamuni

กาญจนาพงศ์ สุวรรณ

Kanchanapong Suwan

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Chaiyaphum Sangha College

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: warutkhonphian@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 8 มิถุนายน 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 15 มิถุนายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 16 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้ 1 ศึกษาความเชื่อและแนวปฏิบัติเรื่องเวสสันดรชาดก 2 ศึกษาประเพณีการจัดเทศน์มหาชาติประจำปี ของพระสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ 3 ศึกษาอิทธิพลความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดกที่มีผลต่อการพัฒนาวัดในจังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จัดเก็บข้อมูลด้วยวิธีการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มประชาชน ในตำบลกุดชุมแสง อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 15 คน โดยแบ่งเป็นพระภิกษุจำนวน 5 รูป บุคคลทั่วไปจำนวน 10 คน ใช้วิธีการเจาะจงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย จำนวน 15 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดกในจังหวัดชัยภูมิฝังราก ลึกผ่านคติเรื่อง "การบำเพ็ญทานบารมี" โดยเฉพาะความเชื่อที่ว่า การฟังเทศน์มหาชาติให้จบภายในวันเดียวจะอานิสงส์นำไปสู่การเกิดในยุคพระศรีอริยเมตไตรย ส่งผลให้เกิดแนวปฏิบัติในการสืบทอดหลักธรรมผ่านงานศิลปกรรม การสวด และการจำลองวิถีชีวิตตามเนื้อหาในกัณฑ์ต่าง ๆ 2) พระสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้รักษาจารีต "งานบุญผะเหวด" (บุญมหาชาติ) โดยมีการจัดรูปแบบเทศน์

มหาชาติที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น การเทศน์ทำนองอีสาน (เทศน์สังกาส) การจัดขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง และการตกแต่งศาลาการเปรียญให้เป็นป่าหิมพานต์ ซึ่งเป็นกลไกในการสร้างความสามัคคีระหว่างวัดและชุมชน 3) ความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดกส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาวัดในหลายมิติ คือ มิติด้านศาสนวัตถุ ผ่านการระดมทุนจากการเทศน์มหาชาติเพื่อสร้างและบูรณะศาสนสถาน และ มิติด้านการจัดการ โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมนี้เป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการวัดแบบมีส่วนร่วม ทำให้วัดกลายเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งเสริมให้วัดในจังหวัดชัยภูมิมีความเข้มแข็งและยั่งยืน

คำสำคัญ, อิทธิพลความเชื่อ, พระเวสสันดรชาดก, การพัฒนาวัด

ABSTRACT

This research aims to achieve three primary objectives: 1) to examine the beliefs and practices regarding the Vessantara Jataka; 2) to investigate the annual Mahachaat sermon tradition organized by the Buddhist clergy in Chaiyaphum Province; and 3) to analyze the influence of Vessantara Jataka beliefs on temple development in Chaiyaphum Province. Utilizing a qualitative research design, data were collected through field-study interviews with 15 key informants in Kud Chum Saeng Sub-district, Nong Bua Daeng District, Chaiyaphum Province. The participants, selected via purposive sampling based on the specific research criteria, consisted of 5 Buddhist monks and 10 general citizens.

The results of the research found that 1) English Translation Beliefs surrounding the Vessantara Jataka in Chaiyaphum Province are deeply rooted in the concept of "The Perfection of Generosity" (Dana Parami). In particular, the conviction that completing the hearing of the Great Birth Sermon (Thet Mahachat) within a single day grants the merit necessary for rebirth in the era of Phra Sri Ariya Metteyya (the future Buddha) has shaped unique religious practices. These include the transmission of Dhamma through sacred arts, traditional chanting, and the reenactment of various episodes from the Jataka cantos.

2) Buddhist monks in Chaiyaphum play a pivotal role as spiritual leaders and guardians of the "Boon Pawet" (Great Birth Festival) tradition. They preserve unique homiletic styles, such as the Isan-style melody (Thet Sangkas), and oversee traditional ceremonies like the grand procession of Prince Vessantara's return to the city. Furthermore, the transformation of the multipurpose hall (Sala Kan Parian) into a symbolic

Himavanta Forest serves as a vital social mechanism, fostering profound unity between the temple and the local community.

3) The influence of Vessantara Jataka beliefs directly impacts temple development across multiple dimensions. In terms of physical infrastructure, the Thet Mahachat serves as a major fundraising platform for the construction and renovation of monastic buildings. In the administrative dimension, this "cultural capital" is utilized as a focal point for participatory temple management. Consequently, temples have evolved into centers for lifelong learning and cultural tourism, strengthening the resilience and sustainability of Buddhist institutions in Chaiyaphum Province.

Keywords : The influence of beliefs, Vessantara Jataka, Temple renovation

1. บทนำ

พระเวสสันดรชาดก เป็นหนึ่งในทศชาติชาดกที่สำคัญในพระพุทธศาสนา กล่าวถึงการบำเพ็ญทานบารมีอันยิ่งใหญ่ของพระโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นแบบอย่างของการเสียสละและการให้ทานอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เรื่องราวของพระเวสสันดรได้กลายเป็นที่มาของประเพณีเทศน์มหาชาติที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานในประเทศไทย รวมถึงจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีวัดเป็นศูนย์กลางสำคัญในการจัดกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม

มหาเวสสันดรชาดก เป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ คือ พระชาติที่สืบทอดในการบำเพ็ญทานบารมี โดยที่พระพุทธเจ้าได้แสดงไว้เป็นคาถาภาษาบาลี นับได้ 1,000 คาถา เป็นพระเวสสันดร พระราชวิจิตรปฏิภาณ (พระราชวิจิตรปฏิภาณ (สุนทร ญาณสุนทร), 2561) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเทศน์ มหาเวสสันดรว่า "มหาเวสสันดรเป็นพระชาติสุดท้าย ก่อนจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ทรงบำเพ็ญบารมี ขึ้นสูงสุด เรียกว่า สมเด็จพระบารมี ได้แก่ ทศบารมี อุปบารมี และปรมาตบารมี พระโพธิสัตว์ในกำเนิด พระเวสสันดรได้สร้างแบบของมนุษย์ (บรรจบ บรรณรุจิ, 2549) ผู้ก้าวถึงขั้นสูงสุดแห่งการดำเนินในทางวิวัฒนาการอันนำไปสู่ ความเต็มเปี่ยมทางจริยธรรมและความรู้ เหมาะแก่การข้ามพ้นโอฆะแห่งสุดท้าย เพราะเหตุนี้จึงได้นามว่า มหาชาติ" มหาชาติเวสสันดรชาดกนี้ เป็นเรื่องที่นิยมฟังเทศนากันมากในหมู่พุทธศาสนิกชน ชาวพุทธตั้งแต่อดีตเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันก็ยังเป็นที่นิยม การฟังเทศน์มหาชาติเป็นประเพณีที่สำคัญในทุกท้องถิ่นและมีความเชื่อกันว่า (พระครูกลุณยานสิทธีวัฒน์, 2554). การฟังเทศน์มหาชาติจบภายในวันเดียวจะได้รับอานิสงส์มาก อาจเป็นเพราะบทประพันธ์และน้ำเสียงลีลาทำนองร้องแหล่ของพระภิกษุ ผู้แสดงเทศนามีความสนุกสนานมีคติธรรมคำสอน พุทธศาสนิกชน ผู้ฟังจึงได้นำเอาหลักธรรมคำสอนที่แฝงอยู่ในเนื้อเรื่องมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

แม้ว่าแนวคิดความเชื่อในเรื่องมหาเวสสันดรชาดกจะอยู่ที่การบำเพ็ญทานบารมี แต่เนื้อหาสาระของเรื่อง ก็ครอบคลุมพฤติกรรมของมนุษย์ บริบททางสังคม และวัฒนธรรมของมนุษย์เกือบทั้งหมด

เวสสันดรชาดกจึงได้กลายเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังที่วัฒนธรรม บุญจับ (วัฒนธรรม บุญจับ, 2564) กล่าวไว้ในหนังสือเทศน์มหาชาติมหากุศลเฉลิมพระเกียรติ ว่าการเทศน์มหาชาติเป็นบุญพิธีที่นิยมจัดให้มีกันมาแต่โบราณ สันนิษฐานว่ามีมาแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ดังหลักฐานปรากฏตามความในศิลาจารึกสมัยสุโขทัยหลักที่ 3 หรือจารึกนครชุมซึ่งจารึกไว้ในสมัยพญาลิไท (พระมหาธรรมราชาที่ 1) เมื่อ พ.ศ.1900 ว่า “ธรรมเทศนาอันเป็นต้นว่า พระมหาชาติมหากุศลเฉลิมพระเกียรติได้เลย”

นับเป็นชาติที่ 10 ในทศชาติชาดก ซึ่งมีเนื้อความปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ 28 คือ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก นิบาตที่ 22 (ขุ.ชา. (ไทย) 28/22/447).ชื่อมหานิบาตชาดก สมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงสันนิษฐานว่า หนังสือมหาเวสสันดรชาดกได้แปลเป็นภาษาไทย ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย เป็นราชธานีในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ มหาเวสสันดรชาดกเรียกอีกอย่างว่า มหาชาติเพราะเป็นชาติที่ทรงบำเพ็ญบารมีมาอย่างสมบูรณ์แล้ว ในชาดิลำดับต่อมา จึงได้ ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

คัมภีร์ธัมมบทขุททกนิกายกล่าวว่า เรื่องเวสสันดรชาดกเป็นพุทธดำรัสที่สมเด็จพระบรมศาสดาตรัสแก่ภิกษุสงฆ์ซึ่งมาสนทนาสองหมื่นรูป และพระประยูรญาติที่นิโครธารามหาวิหารในนครกบิลพัสดุ์ ในคราวเสด็จโปรดพระเจ้าสุทโธทนะพุทธบิดา และพระวงศ์ศากยบรรดาพระประยูรญาติไม่ปรารถนาจะทำความเคารพพระองค์ ด้วยเห็นว่าอายุน้อยกว่าพระองค์ทรงทราบความคิดนี้จึงทรงแสดงยมกปฎิหาริย์โดยเสด็จขึ้นเบื้องนภากาศแล้วปล่อยให้ฝนละอองธุลีพระบาทตกลงสู่เศียรของพระประยูรญาติทั้งหลาย พระประยูรญาติจึงได้ละทิ้งทิฐิแล้วถวายบังคมพระพุทธรูป พระพุทธเจ้า ขณะนั้นได้เกิดฝนโบกขรพรรษ พระภิกษุทั้งหลายเห็นเป็นอัศจรรย์จึงได้ทูลถาม พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่าฝนชนิดนี้เคยตกมาแล้วในอดีตแล้วจึงทรงแสดงธรรมเรื่องมหาเวสสันดรชาดก หรือเรื่องมหาชาติให้แก่พระภิกษุและพระประยูรญาติ (ขุ.ชา.อ.10/547/287)

มหาเวสสันดรชาดก เป็นชาดกที่มีความสำคัญมากกว่าชาดกอื่น ๆ เพราะพระบารมีของพระโพธิสัตว์ได้บำเพ็ญบริบูรณ์ในพระชาตินี้ มหาเวสสันดรชาดกทั้ง 10 บารมี คือ 1.ทานบารมี ว่าด้วยการให้ทาน 2. ศีลบารมี ว่าด้วยการรักษาศีล 3. เนกขัมมบารมี ว่าด้วยการออกบวชครองเพศบรรพชิต 4. ปัญญาบารมี ว่าด้วยการภาวนามัยปัญญา 5. วิริยาบารมี ว่าด้วยการมีความเพียร เป็นความพยายามที่ประกอบไปด้วยความอุตสาหะที่จะสร้างบารมีอย่างไม่ย่อหย่อน 6. สัจจบารมี ว่าด้วยการบำเพ็ญบารมีที่ยิ่งยวดด้วยการรักษาสัจจะความจริงใจหรือคำพูดที่ได้เอ่ยออกไปอันเป็นนิมิตหมายแห่งคำสัญญา 7. ขันติบารมี ว่าด้วยการทรงอดทนต่อความยากลำบากต่าง ๆ ไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคใด ๆ 8. เมตตาบารมี ว่าด้วยการมีเมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งและการไม่คิดร้ายต่อ ผู้ที่ ประทุษร้ายตน (เชษฐ นิคมภาพพัฒน์ วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2562) 9. อุเบกขาบารมี ว่าด้วยการวางเฉยในอารมณ์ ต่าง ๆ ที่มากระทบทั้งที่เป็นสิ่งที่ดีและไม่ดี 10. อธิษฐานบารมี ว่าด้วยการทรงตั้งมั่นในการบำเพ็ญบารมีเพื่อให้สำเร็จโพธิญาณเบื้องต้น ในการสร้างบารมีของพระเวสสันดรนั่นเอง

ประเด็นสำคัญของเรื่องเวสสันดรชาดกอยู่ที่การบริจาคนานที่เป็นมหาบริจาคซึ่งเกินวิสัยของคนธรรมดาจะทำได้ พระเวสสันดรทรงบริจาคนานทุกสิ่งที่มีด้วยน้ำพระทัยที่เสียสละและทรงตระหนักถึงความเป็นอยู่ของประชาชนในแว่นแคว้นของพระองค์จึงทรงดำเนินการสงเคราะห์ด้วยพระองค์เองแสดงให้เห็นถึงน้ำพระทัยที่ทรงมุ่งบำเพ็ญทานบารมีหรือแม้แต่ช้างคู่บ้านคู่เมืองก็ทรงบริจาคนานเพราะการบริจาคนานในลักษณะนี้ (दन्यं चोद्यथा, 2538). จึงเป็นเหตุให้ประชาชนมีมติขับไล่พระองค์ออกจากพระนครจนต้องพเนจรไปอยู่ในป่าแม้พระเวสสันดรจะถูกขับไล่ออกจากพระนครก็ทรงไม่ย่อท้อหรือหันเหไปจากอุดมคติที่บำเพ็ญทานบารมีแต่กลับทำให้พระองค์ทรงมีโอกาสที่จะบำเพ็ญทานบารมีได้เป็นอิสระมากขึ้นปัจจุบันสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปในแทบทุกด้านมีความเจริญด้านวัตถุมากขึ้นทัศนะของบุคคลในสังคมก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยความคิดเห็นเกี่ยวกับเวสสันดรชาดกที่บรรพบุรุษยึดถือเป็นแนวปฏิบัติสืบทอดกันมาบ้างก็ถือกันว่าเป็นเรื่องมโหฬารไร้สาระในประเด็นดังกล่าวนี้พระพิมลธรรม (ชอบ อนุจารีมหาเถร) ได้กล่าวถึงความจริงที่แฝงเร้นอยู่ในมหาเวสสันดรชาดก (พระพิมลธรรม (ชอบ อนุจารีมหาเถร), 2528)

การให้ทานเป็นกิจกรรมที่ทำให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาศาสนาและวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมนี้ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและความร่วมมือในการดูแลและพัฒนาวัด เรื่องราวในเวสสันดรชาดกทำให้การให้ทานกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย การให้ทานถูกมองเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเป็นการกระทำที่ควรทำอย่างต่อเนื่อง เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและการปฏิบัติทางศาสนา การให้ทานในเวสสันดรชาดกจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาวัดและส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองของสังคมไทยผ่าน การสร้างค่านิยมทางศาสนาและการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมทางศาสนา (พระครูวินัยธรมานพ กนตสีโล, 2544). วัดไม่เพียงแต่มีบทบาทในการปฏิบัติทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังมีความสำคัญในการสะท้อนประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และศิลปะของแต่ละสังคมและศาสนา โดยมีความหมายและคุณค่าที่แตกต่างกันตามบริบททางศาสนาและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง

จึงเป็นที่น่าสนใจว่า อิทธิพลจากเรื่องเวสสันดรชาดกก็ยังมีสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของชาวพุทธและชนบทรธรรมนิยมประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ดังกล่าวมาแล้วโดยประเด็นสำคัญในเรื่องคือการบำเพ็ญทานบารมีการศึกษาวิเคราะห์เรื่องทานบารมีในเวสสันดรชาดกก็นับว่ามีใจความสำคัญในฐานะที่เป็นชาดกที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนและบุคคลทั่วไปและมีอิทธิพลต่อชนบทรธรรมนิยมประเพณีวัฒนธรรมไทย ดังนั้นการศึกษาอิทธิพลความเชื่อเรื่องทานบารมีในเวสสันดรชาดกจึงควรค่าต่อการศึกษาเป็นอย่างยิ่งอันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตอันดีงามของสังคมไทยในยุคปัจจุบันต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาความเชื่อและแนวปฏิบัติเรื่องเวสสันดรชาดก
- 2 เพื่อศึกษาประเพณีการจัดเทศน์มหาชาติประจำปี ของพระสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ

3 เพื่อศึกษาอิทธิพลความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดกที่มีผลต่อการพัฒนาวัดในจังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเรื่อง ศึกษาอิทธิพลความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดกที่มีผลต่อการพัฒนาวัดในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้มีการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีแนวทางการศึกษาในการจัดเก็บข้อมูลอันประกอบด้วย

การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) เป็นข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพจากการเก็บจาก ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ที่จัดเก็บข้อมูลในการรวบรวมจากกลุ่มประชาชน ใน ตำบลกุดชุมแสง อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มสมาชิก จากการสัมภาษณ์กลุ่ม กลุ่มเจ้าอาวาส ประชาชน ตำบลกุดชุมแสง อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 15 คน เจ้าอาวาสวัด จำนวน 5 รูป/คน ไวยาวัจกร 5 คน ปราชญ์ชาวบ้านประชาชนทั่วไป จำนวน 10 คน โดยใช้วิธีการเจาะจงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย จำนวน 15 คน โดยใช้วิธีการเจาะจงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ในการดำเนินการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนของ การวิจัยใน 2 ส่วนตามลำดับขั้นตอนดังนี้คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่ง ปฐมภูมิ (Primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) เป็นการค้นคว้าและรวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาจากหนังสือ บทความในวารสาร เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ แผนพัฒนา และฐานข้อมูลที่เป็นแหล่งสืบค้นงานวิจัย (Data sources) เพื่อใช้ในการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาภาคสนาม ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลในพื้นที่ โดยวิธีการ

1. ลงสำรวจพื้นที่

1.1 ทำการสัมภาษณ์เจาะลึกในกลุ่มเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร ปราชญ์ชาวบ้านประชาชนทั่วไป และนักวิชาการ

ศึกษาลงพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ผู้วิจัยจัดให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยเรียนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการ ผู้มีประสบการณ์จากกลุ่มประชาชน จากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดใน การศึกษาทั้งหมด

4. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีรูปแบบการวิจัยเรื่องความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดกที่มีผลต่อการพัฒนาวัดในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้มีการกำหนดระเบียบวิธีการ วิจัยหรือกระบวนการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีแนวทาง การศึกษาในการจัดเก็บข้อมูลอันประกอบด้วย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก และข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี และ ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาจากหนังสือ บทความในวารสาร เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ แผนพัฒนา และฐานข้อมูลที่เป็นแหล่งสืบค้นงานวิจัย (Data sources) เพื่อใช้ในการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

งานวิจัยนี้มีการลงพื้นที่สัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลที่ต้องการจากกลุ่มเจาะลึก (in-depth interview) เป็นข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพจากการเก็บจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ที่จัดเก็บข้อมูล ในการรวมข้อมูล และจากการสัมภาษณ์กลุ่มประชาชน ในตำบลกุดชุมแสง อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 22 คน เจ้าอาวาสวัด จำนวน 5 รูป/คน ไวยาวัจกร 5 คน ปราชญ์ชาวบ้านประชาชนทั่วไป จำนวน 10 คน และนักวิชาการ 2 คน โดยใช้วิธีการเจาะจงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย จำนวน 22 คน พื้นที่ทำการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การวิจัยไว้ที่ ในตำบลกุดชุมแสง อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

5. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาอิทธิพลความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดกที่มีผลต่อการพัฒนาวัดในจังหวัดชัยภูมิ” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความเชื่อและแนวปฏิบัติเรื่องเวสสันดรชาดก (2) ศึกษาประเพณีการจัดเทศน์มหาชาติประจำปีของพระสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ และ (3) ศึกษาอิทธิพลความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดกที่มีผลต่อการพัฒนาวัดในจังหวัดชัยภูมิ

1) จากการศึกษาพบว่า ความเชื่อในเวสสันดรชาดกมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับชีวิตของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ โดยเฉพาะในแง่ของศาสนา ประเพณี และการพัฒนาวัด ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ชาวบ้านมีความเชื่อว่าเวสสันดรชาดกเป็นเรื่องราวที่แสดงถึงการเสียสละขั้นสูงสุด ผู้ที่ร่วมฟังเทศน์หรือเป็นเจ้าของงานเทศน์มหาชาติจะได้รับอานิสงส์สูงส่ง ทำให้เกิดแนวปฏิบัติในการจัดงานอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี โดยมีการเตรียมการอย่างเป็นระบบและมีจิตศรัทธาอย่างแรงกล้าในด้านความเชื่อและแนวปฏิบัติเรื่อง เวสสันดรชาดก หรือที่ชาวอีสานและชาวพุทธในพื้นที่เรียกว่า "บุญผะเหวด" ที่มีผลต่อการพัฒนาวัดในจังหวัดชัยภูมิ เวสสันดรชาดกมีความน่าสนใจมากในหลายทศวรรษ เพราะจังหวัดชัยภูมิเป็นพื้นที่ที่มีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมลุ่มน้ำชีและวัฒนธรรมอีสานตอนบนอย่างเหนียวแน่น การสืบทอดความเชื่อผ่าน "งานบุญผะเหวด" ในด้านความเชื่อหลัก จะเป็นการฟังเทศน์มหาชาติให้จบในวันเดียวเพื่อจะได้ไปเกิดในยุคพระศรีอริยเมตไตรย วัดในจังหวัดชัยภูมิส่วนใหญ่จะมีการสร้าง "ศาลาการเปรียญ" หรือ "หอแจก" ขนาดใหญ่ เพื่อรองรับคนในชุมชนที่มารวมตัวกันนับพันในช่วงงานบุญ เพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจเรื่องการให้ทาน ที่เป็นมหาทานบารมีในเวสสันดรชาดก วัดมักจะจ้าง

ช่างฝีมือมาวาดภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพระเวสสันดรทั้ง 13 กัณฑ์ ซึ่งเป็นการบูรณะและพัฒนาความสวยงามของศาสนสถานไปในตัว

แนวปฏิบัติเรื่องเวสสันดรชาดกในจังหวัดชัยภูมิจึงมีการจัดงานบุญผะเหวดมีความอลังการไม่แพ้จังหวัดอื่น โดยมีผลต่อการพัฒนาโดยวัดต้องจัดการเส้นทาง "แห่พระเวสสันดรเข้าเมือง" โดยมีการสมมติให้วัดเป็นเมืองเชตุร ทำให้มีการพัฒนาดนภายในวัด การจัดสวน และการสร้างซุ้มประตูที่สะท้อนเอกลักษณ์ท้องถิ่น วัดมักจะมีการสร้างสระน้ำหรือจำลองสถานที่ศักดิ์สิทธิ์กลางน้ำเพื่อประกอบพิธีอัญเชิญพระอุปคุต ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญก่อนเริ่มงานบุญ

การพัฒนาเชิงเศรษฐกิจและสังคมของวัด ในด้านความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดกไม่ได้ส่งผลแค่ด้านกายภาพ แต่รวมถึงสถานะทางการเงินของวัด เช่นการบริจาคเงินผ่านต้นกัณฑ์เทศน์ทั้ง 13 กัณฑ์ และ "กัณฑ์หลอน" ขวบนแห่ผ้าป่าจากหมู่บ้านต่าง ๆ เป็นรายได้หลักที่วัดในชัยภูมินำไปใช้ในการก่อสร้าง กุฏิ โบสถ์ หรือสาธารณูปโภคพื้นฐาน ความเชื่อนี้กระชับความสัมพันธ์ทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดกในชัยภูมิไม่ได้เป็นเพียงเรื่องเล่าทางศาสนา แต่เป็น "กลไกขับเคลื่อนการพัฒนาวัด" ทั้งในด้าน ศาสนวัตถุ เศรษฐกิจ

ทรงสนะด้านอุดมคติความเชื่อที่เกี่ยวกับเวสสันดรชาดก นั้นมีความหมายที่ลึกซึ้งและหลากหลายมิติ โดยจะเน้นในเรื่องของทานบารมีเป็นหัวใจสำคัญ พระสงฆ์ทุกรูปล้วนเน้นย้ำถึงแก่นแท้ของเวสสันดรชาดกคือการบำเพ็ญ ทานบารมีขั้นสูงสุด ซึ่งเป็นแบบอย่างอันประเสริฐในการฝึกฝนการให้ การเสียสละ และการละวางความยึดติดในสิ่งต่าง ๆ บทเรียนชีวิตและสัจธรรม นอกจากจะเป็นเรื่องทางศาสนาแล้ว เวสสันดรชาดกยังเป็น บทเรียนชีวิต ที่สะท้อนถึงสัจธรรมของโลก ทั้งความสุข ความทุกข์ การพลัดพราก และการแก้ปัญหาด้วยสติปัญญาและคุณธรรมเครื่องมือเผยแผ่พระธรรม พระสงฆ์ใช้เวสสันดรชาดกเป็นสื่อในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน ที่ซับซ้อนให้เข้าใจง่ายขึ้น เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ซึมซับคุณธรรมต่าง ๆ และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันรากฐานทางวัฒนธรรมและสังคม ความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดกเป็น รากฐานสำคัญของประเพณีเทศน์มหาชาติ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น การจัดงานบุญนี้ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจที่ สร้างความสามัคคี และการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้เกิดการสืบทอดภูมิปัญญาและวิถีชีวิตอันดีงามจากรุ่นสู่รุ่น แรงบันดาลใจในการปฏิบัติ สำหรับพระสงฆ์โดยเฉพาะรูปที่ยังบวชใหม่ เวสสันดรชาดกเป็น แรงบันดาลใจ ให้ตั้งใจศึกษาพระธรรมวินัยและปฏิบัติตนตามรอยพระโพธิสัตว์ เพื่อทำประโยชน์แก่พระศาสนาและสังคมอาจากกล่าวโดยรวมคือ สำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ คติความเชื่อเกี่ยวกับเวสสันดรชาดก ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องเล่า แต่เป็นธรรมะที่จับต้องได้ เป็นแบบอย่างของการสร้างคุณดี การเสียสละ และเป็นพลังขับเคลื่อนที่หล่อหลอมจิตใจผู้คนให้ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา และร่วมกันสร้างสรรค์สังคมให้งดงามสืบไปในทรงสนะ ของนักปราชญ์และชาวบ้านมองว่าคติความเชื่อเกี่ยวกับเวสสันดรชาดกจึงเป็นเสมือนเสาหลักทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมที่ค้ำจุนสังคมให้เข้มแข็งและสงบสุขอย่างยั่งยืน เพราะเหตุนี้การได้ฟัง เทศน์มหาชาติ ให้จบครบ 13 กัณฑ์ ภายในวันเดียว จะนำมาซึ่งอานิสงส์อันยิ่งใหญ่ เป็นการสร้างบุญใหญ่ ที่จะทำให้ชีวิตร่มเย็นเป็นสุข และเมื่อตายไปจะไม่ตกนรก

แต่จะได้ไปเกิดในสมัยที่บ้านเมืองอุดมสมบูรณ์และได้พบพระพุทธเจ้าองค์ใหม่ เป็นความหวังและกำลังใจ ในการดำเนินชีวิต เช่น ได้ไปเกิดในยุค พระศรีอริยเมตไตรย หรือบรรลุนิพพานได้โดยง่าย เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้าถึงและรักษาพระธรรมไว้และประเพณีวัฒนธรรม ตามความจริงที่กล่าวมาแล้วเป็นสิ่งที่เรา ชาวพุทธเองก็มีความเชื่อ สืบต่อกันมานานแล้ว ซึ่งความเชื่อในเรื่องของการพึ่งเทศน์มหาชาติ ให้จบครบ 13 กัณฑ์ ภายในวันเดียว อาจมองเป็นเรื่องที่ลำบากสำหรับสังคมปัจจุบัน

2) ประเพณีการจัด "เทศน์มหาชาติ" หรือ "งานบุญผะเหวด" ของคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ มี อัตลักษณ์ที่น่าสนใจซึ่งผสมผสานระหว่างหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับวิถีชีวิตชาวนาและการ บริหารจัดการวัดแบบมีส่วนร่วมให้เข้ากันกับยุคสมัย ในฐานะบทบาทของพระสงฆ์ที่เราชาวพุทธมีความ เข้าใจกันดีว่าเป็น ผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นผู้นำทางด้านสติปัญญาและเป็นผู้ถ่ายทอดด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ในจังหวัดชัยภูมิ พระสงฆ์ไม่ได้เป็นเพียงผู้สวดหรือเทศน์เท่านั้น แต่มีบทบาทสำคัญในการเป็น ศูนย์กลางการจัดการเพื่อสร้างความสามัคคี และพระสงฆ์ในชัยภูมียังคงรักษา ทำนองอีสาน การแห่ ซึ่ง มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว การเอื้อนเสียงที่มีพลังและเข้าถึงอารมณ์ของแต่ละกัณฑ์ เช่น กัณฑ์มัทรี ที่เน้น ความเศร้าโศก หรือกัณฑ์ชูชก ที่เน้นความสนุกสนาน เพื่อดึงดูดใจฆราวาสให้เข้าวัด

ประเพณีนี้ในชัยภูมิมีขั้นตอนที่พระสงฆ์ต้องนำปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเพื่อให้เกิด "ความศักดิ์สิทธิ์" พิธีอัญเชิญพระอุปคุต มักจัดในช่วงเข้ามิด โดยคณะสงฆ์และชาวบ้านจะไปที่แหล่งน้ำเช่น ลำน้ำชี หรือ สระน้ำประจำหมู่บ้าน เพื่อเชิญพระอุปคุตมาประดิษฐานที่วัดเพื่อคุ้มครองงานไม่ให้มีอุปสรรค การเทศน์ มหาชาติในหลายวัดของจังหวัดชัยภูมิจะเริ่มตั้งแต่เข้ามิด (ประมาณตี 4-5) และต้องให้จบทั้ง 13 กัณฑ์ (1,000 พระคาถา) ภายในวันเดียว ซึ่งต้องใช้ทักษะและการวางแผนการสลับตัวพระนักเทศน์อย่างเป็น ระบบ

พระสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิใช้ประเพณีนี้เป็นกุศโลบายในการหาทุนพัฒนาวัดอย่างเช่น การเทศน์ กัณฑ์หลอน ที่จัดเป็นขบวนแห่ผ้าป่าที่ชาวบ้านจัดตั้งขึ้นมาเองโดยไม่ได้นัดหมายล่วงหน้า หรือตามความ เข้าใจที่ว่าแห่มาแบบ "หลอนๆ" หรือทันทีทันใด เมื่อขบวนมาถึงวัด พระสงฆ์จะต้องหยุดพักการเทศน์ ชั่วครู่เพื่อรับประเคนปัจจัย สิ่งนี้สะท้อนความศรัทธาที่หลังไหลมาจากทั่วสารทิศ

พระสงฆ์ในยุคปัจจุบันของจังหวัดชัยภูมิ ปัจจุบันพระสงฆ์ในชัยภูมิมีการปรับตัวเพื่อดึงดูดคนรุ่นใหม่ โดยมีการเทศน์มหาชาติแบบประยุกต์ โดยมีการสอดแทรกมุกตลก หรือประเด็นทางสังคมปัจจุบัน เช่น ยาเสพติด, การศึกษา เข้าไปในบทเทศน์เพื่อให้เข้ากับยุคสมัย หลายวัดมีการ Live สดการเทศน์ มหาชาติ เพื่อให้ลูกหลานชาวชัยภูมิที่ไปทำงานในกรุงเทพฯ หรือต่างประเทศได้ร่วมอนุโมทนาและโอน ปัจจัยร่วมทำบุญกัณฑ์เทศน์ออนไลน์

การพึ่งเทศน์มหาชาติเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมและศาสนาที่มีรากฐานลึกซึ้งในวัฒนธรรมไทย ในทศวรรษ ของ พระสงฆ์ คือการธำรงพระศาสนา การเผยแผ่หลักธรรมคำสอน และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่พุทธศาสนิกชน ส่วนในทศวรรษ ของ นักปราชญ์ชาวบ้าน คือการสืบทอดภูมิปัญญา ประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงาม การเสริมสร้างความผูกพันในชุมชน และการเป็นคติสอนใจในการ

ดำเนินชีวิตประจำวัน ในทรรณะ ของนักปราชญ์และชาวบ้านมองว่าความศรัทธาและการพึ่งเทศน์มหาชาติเป็นรากฐานสำคัญของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน ที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ สายใยเชื่อมโยงระหว่างคนกับศาสนา สำหรับชาวบ้าน เทศน์มหาชาติไม่ใช่แค่การฟังเรื่องเล่า แต่เป็นการได้เข้าใกล้พระธรรม ได้สัมผัสถึงความศักดิ์สิทธิ์ และเป็นการเติมเต็มความศรัทธาในจิตใจ เป็นเหมือนสายใยที่เชื่อมโยงผู้คนเข้ากับพระศาสนาและบรรพบุรุษการพึ่งเทศน์มหาชาติไม่ได้เป็นเพียงแค่การรับฟังเรื่องราวทางศาสนา แต่เป็น เครื่องมืออันทรงพลังในการหล่อหลอมจิตใจผู้คนให้เป็นคนดี สร้างความสามัคคีในชุมชน และธำรงรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า ทำให้ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาหยั่งรากลึกและงอกงาม

3) อิทธิพลของความเชื่อเรื่อง เวสสันดรชาดก ต่อการพัฒนาวัดในจังหวัดชัยภูมิ จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล จะเห็นได้ว่าเป็น "พื้นเพืองหลัก" ที่ขับเคลื่อนทั้งด้านกายภาพในด้านศาสนสถาน และด้านนามธรรม ในการให้ความร่วมมือของชุมชน การพัฒนาด้านศาสนสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม จากความเชื่อเรื่องการพึ่งเทศน์มหาชาติให้จบในวันเดียวเพื่อไปเกิดในยุค "พระศรีอริยเมตไตรย" ส่งผลให้วัดในชัยภูมิต้องออกแบบพื้นที่เพื่อรองรับพิธีกรรมเฉพาะ ด้วยการจัดสถานที่ให้เป็นที่สนใจ วัดแทบทุกแห่งในชัยภูมิจะให้ความสำคัญกับการสร้างศาลาการเปรียญที่กว้างขวาง เพื่อรองรับชาวบ้านที่จะมานั่งฟังเทศน์ยาวนานตลอดทั้งวันทั้งคืน

อิทธิพลของความเชื่อเรื่องจิตรกรรมฝาผนัง สูปแต้ม เพื่อเป็นสื่อการสอนเรื่อง "มหากาพย์บารมี" เพราะเหตุนี้วัดมักจะมีการจ้างช่างแต้มพื้นบ้านวาดภาพเวสสันดรชาดกทั้ง 13 กัณฑ์ ไว้บนฝาผนังโบสถ์หรือศาลา ซึ่งเป็นการบำรุงรักษาศิลปะท้องถิ่นไปในตัว โดยการจำลองภูมิสถาปัตยกรรมมีการสร้างสระน้ำหรือห่อพระกลางน้ำเพื่อใช้ในพิธี "อัญเชิญพระอุปคุต" ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญก่อนเริ่มงานบุญมหาชาติ

อิทธิพลของพระเวสสันดรในฐานะ "ผู้ให้และผู้สละ และการบำเพ็ญทาน" กลายเป็นต้นแบบให้ชาวชัยภูมิสละทรัพย์เพื่อส่วนรวม ในการเทศน์กัณฑ์หลอนและกัณฑ์จอง สามารถกล่าวได้ว่าเป็นกลไกหลักในการหาทุนพัฒนาวัด จากขบวนกัณฑ์หลอนที่แห่มาจากหมู่บ้านต่าง ๆ พร้อมปัจจัย และเครื่องไทยทาน จัดเป็นรายได้สำคัญที่พระสงฆ์นำไปใช้ในการก่อสร้างอาคารและสาธารณูปโภคภายในวัด การบริจาควัสดุอุปกรณ์ ชาวบ้านมักนำผลผลิตทางการเกษตร เช่น ข้าวเปลือก กล้าย อ้อย มาตกแต่งวัดตามความเชื่อเรื่องปาหิมพานต์ ซึ่งภายหลังจบงาน วัสดุเหล่านี้จะถูกเปลี่ยนเป็นทุนหรืออาหารสำหรับพระสงฆ์และผู้มาเยือน

อิทธิพลของพระเวสสันดรในด้านความเชื่อเรื่องนี้เปลี่ยนวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และพลังสามัคคีผ่านการสืบทอดงานฝีมือ โดยการจัดเทศน์มหาชาติในชัยภูมิมักมีการประดิษฐ์ "ต้นกระฐูป" หรือ "ดอกผึ้ง" เพื่อบูชากัณฑ์เทศน์ กระบวนกัณฑ์ทำให้เกิดการรวมตัวของคนหลายวัยในวัด เกิดการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น การเทศน์มหาชาติ หรืองานบุญเฉพาะจัดเป็นงานใหญ่ที่ต้องใช้การวางแผน ทั้งฝ่ายฆราวาส กรรมการวัด และฝ่ายสงฆ์ ทำให้เกิดโครงสร้างการบริหารจัดการวัดที่เป็นระบบและเข้มแข็ง เพราะปัจจุบันจะต้องวางแผนในเรื่องของการดึงดูดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพราะในยุค

ปัจจุบันมีวัดหลายแห่งในจังหวัดชัยภูมิ ได้ยกระดับงานเทศน์มหาชาติให้เป็นเทศกาลท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเพณีและศาสนาซึ่งเป็นที่น่าสนใจจากนักท่องเที่ยว เพราะเหตุนี้จึงต้องมีการปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อต้อนรับผู้มาเยือนมาท่องเที่ยว วัดจำเป็นต้องมีการพัฒนาเรื่องความสะอาด หิ้งน้ำ และพื้นที่จอดรถ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่สนใจมาชม "ขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง" ที่มีความสวยงามและอลังการ

อิทธิพลความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดกในชัยภูมิ ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของความศรัทธาส่วนบุคคล แต่เป็น "ยุทธศาสตร์การพัฒนาวัด" ที่ยั่งยืน เพราะสามารถเปลี่ยนความเชื่อให้กลายเป็นทุนทรัพย์ แรงงาน และความสามัคคี ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการปฏิสังขรณ์และพัฒนาวัดให้เจริญรุ่งเรืองรับอิทธิพลความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดกที่มีผลต่อการพัฒนาวัดในจังหวัดชัยภูมิ เชื่อเรื่องเวสสันดรชาดกที่มีต่อการพัฒนาวัดในจังหวัดชัยภูมิ จากที่ได้สัมภาษณ์มา พร้อมกับมีการเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ในด้านของความเชื่อความศรัทธา ความเชื่อในเวสสันดรชาดกเปลี่ยนจาก "ตัวอักษร" ในใบลาน ให้กลายเป็น "รูปธรรม" ที่จับต้องได้ในพื้นที่วัด จะมีการจัดตกแต่งสถานที่ในศาลาการเปรียญโดยออกแบบหรือจัดเตรียมเพื่อรองรับการตกแต่ง ด้วยการประดับด้วยดอกบัว สารพัดผลไม้ และเครื่องพันทกข์ เพื่อสร้างสถานะจำลองของเขาวงกต หลายวัดมีการสร้างจิตรกรรมฝาผนังหรือประติมากรรมรูปพระเวสสันดรและนางมัทรี เพื่อเป็นการตอกย้ำเนื้อหาของชาดกและสร้างบรรยากาศแห่งศรัทธาตลอดทั้งปี บุญผะเหวดเป็นงานใหญ่ที่รวมคนจำนวนมาก วัดจึงจำเป็นต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ลานอเนกประสงค์ หิ้งน้ำ และโรงครัว เพื่อรองรับพุทธบริษัทที่หลั่งไหลมา

บุญผะเหวดในชัยภูมิทำหน้าที่เป็น "กาวใจ" ที่ประสานคนในชุมชนและคนพลัดถิ่นเข้าด้วยกัน การสร้างอัตลักษณ์ของบุญผะเหวดจัดเป็นการร่วมกันแห่ "กัณฑ์หลอน" หรือ "กัณฑ์จอง" ของแต่ละหมู่บ้าน เป็นการแสดงพลังความพร้อมเพรียง ทำให้วัดกลายเป็นศูนย์กลางการจัดการความสัมพันธ์ทางสังคม โดยการเน้นเรื่อง "ทานบารมี" ผ่านกัณฑ์ต่าง ๆ ช่วยบ่มเพาะนิสัยการเสียสละและการให้ภายในชุมชน ทำให้คนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าของการทำบุญบำรุงศาสนสถาน การสืบทอดและการเผยแพร่ (ปัจจัยทางธรรมะ) ชาดกนี้เป็นเครื่องมือในการ ปลูกฝังคุณธรรม โดยเฉพาะเรื่อง ความเสียสละ และ ทานบารมี (แบบพระเวสสันดร) ผ่านการเทศน์ การเรียนรู้ และการสร้างสรรค์งานศิลปะในวัด (เช่น ภาพจิตรกรรม) ซึ่งช่วย สืบทอดพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่กันไป เวสสันดรชาดกจึงไม่เพียงเป็นนิทานศาสนา แต่เป็น พลังขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ สังคม และจิตวิญญาณ ที่ส่งผลโดยตรงต่อความเจริญรุ่งเรืองทางกายภาพและจิตใจของวัดในจังหวัดชัยภูมิ

6. การอภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง "อิทธิพลความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดกที่มีผลต่อการพัฒนาวัด" สามารถวิเคราะห์ผ่านมิติทางสังคม วัฒนธรรม และการบริหารจัดการพุทธสถาน ได้ดังนี้

อิทธิพลของความเชื่อและแนวปฏิบัติเรื่องเวสสันดรชาดก ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ "เรื่องเล่าในคัมภีร์" แต่เป็น "สถาบันทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต" ที่ทำหน้าที่ควบคุมทางสังคม ปลุกฝังระบบคุณค่า ถ่ายทอดศิลปวิทยาการ และขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชน การเข้าใจเวสสันดรชาดกในยุคปัจจุบัน จึงต้องมองให้ทะลุผิวเผินของการ "สละทรัพย์" ไปสู่การ "สละอัตตา" และการสร้างประโยชน์สุขให้แก่ส่วนรวม

พลังศรัทธาขับเคลื่อนการพัฒนาทางกายภาพ ผลการวิจัยมักชี้ให้เห็นว่า คติความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดก โดยเฉพาะ "ทานบารมี" และอานิสงส์ของการฟัง "เทศน์มหาชาติ" เช่น ความเชื่อที่ว่าหากฟังครบ 13 กัณฑ์จบในวันเดียวจะได้ปฏิบัติในศาสนาของพระศรีอริยเมตไตรย เป็นกลไกสำคัญในการระดมทุนในด้านกายภาพ ด้านศาสนกิจ ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมกับชุมชน อาจกล่าวให้เห็นถึงปรากฏการณ์ความเชื่อในด้านนามธรรมที่ถูกเปลี่ยนให้เป็นรูปธรรม ผ่านการบริจาคปัจจัยและแรงงาน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางกายภาพของวัดอย่างก้าวกระโดด เช่น การสร้างอุโบสถ ศาลาการเปรียญ หรือการบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ วัดจึงไม่ได้เป็นเพียงพื้นที่สัจธรรม แต่กลายเป็นพื้นที่รองรับการแสดงออกซึ่งมหาทานของชุมชน

การจัดประเพณีเทศน์มหาชาติหรือบุญผะเหวด เป็นเครื่องมือสร้าง ความผูกพันร่วมกันของคนในท้องถิ่น อิทธิพลของชาดกเรื่องนี้กระตุ้นให้เกิดระบบเครือข่าย และความร่วมมือระหว่าง ชุมชนกับวัด วัดที่สามารถรักษาสถานความเชื่อนี้ไว้ได้ จะมีระบบสนับสนุนที่เข้มแข็งจากชุมชน ทำให้การพัฒนาวัดมีความยั่งยืน เนื่องจากชุมชนรู้สึกถึง ความเป็นเจ้าของร่วม ไม่ปล่อยให้การดูแลวัดเป็นภาระของพระสงฆ์เพียงรูปเดียว ด้านพุทธศิลป์และการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดกยังส่งผลโดยตรงต่อภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมภายในวัด ผลงานวิจัยหลายชิ้นสะท้อนว่า วัดพิทักษ์สวยงามหรือวัดที่มีการจำลองฉาก "เขาวงกต" หรือภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพระเวสสันดร สามารถยกระดับวัดจาก "สถานปฏิบัติธรรม" สู่ "แหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม" สิ่งนี้ตอบสนองต่อแนวคิดการจัดการวัฒนธรรมสมัยใหม่ ผสมผสานความศรัทธาดั้งเดิมเข้ากับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นำรายได้กลับมาหมุนเวียนพัฒนาวัดและชุมชนรอบข้าง

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดกที่มีผลต่อการพัฒนาวัดในจังหวัดชัยภูมิ สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ได้ดังนี้

1. เวสสันดรชาดกเป็นฐานความเชื่อสำคัญของชุมชน ความเชื่อในเรื่องเวสสันดรชาดกได้ฝังรากลึกอยู่ในวิถีชีวิตของชาวพุทธในจังหวัดชัยภูมิ โดยเฉพาะในชุมชนชนบท ซึ่งถือว่าเรื่องราวของพระเวสสันดรเป็นแบบอย่างของการเสียสละ บำเพ็ญทาน และความอดทน จึงกลายเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ และเป็นแรงจูงใจให้ชาวบ้านร่วมกันทำบุญและพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง

2. ประเพณีเทศน์มหาชาติเป็นกลไกขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชน ประเพณีการจัดเทศน์มหาชาติประจำปีในจังหวัดชัยภูมิไม่ได้เป็นเพียงพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลอมรวมพลังของชุมชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตวิญญาณ สะท้อนให้เห็นถึงการทำงานร่วมกันของพระสงฆ์และชาวบ้านในการธำรงรักษาขนบธรรมเนียมไทย

3. ความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดกมีผลต่อพฤติกรรมของประชาชน แนวคิดเรื่องการเสียสละและความเพียรของพระเวสสันดรมีอิทธิพลต่อจิตใจของชาวบ้าน ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ส่งผลดีต่อวัด เช่น การอาสาเป็นเจ้าภาพกัณฑ์เทศน์ การร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาสภาพแวดล้อมของวัด รวมถึงการส่งเสริมเยาวชนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดอย่างสม่ำเสมอ

4. วัดได้รับการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมจากความเชื่อทางศาสนา อิทธิพลของความเชื่อดังกล่าวทำให้วัดในจังหวัดชัยภูมิมีการพัฒนาด้านกายภาพอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างอาคารเสนาสนะ การจัดภูมิทัศน์ และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับพระสงฆ์และญาติโยม ทั้งหมดนี้เกิดจากความร่วมมือของประชาชนที่ได้รับแรงบันดาลใจจากเวสสันดรชาดก

5. เกิดกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดเทศน์มหาชาติเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้แสดงบทบาทในด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น การทำบายศรี ขบวนแห่กัณฑ์เทศน์ การแต่งกายพื้นเมือง และการถ่ายทอดเรื่องราวชาดกแก่เยาวชน ถือเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมีชีวิต

8. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “ศึกษาอิทธิพลความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดกที่มีผลต่อการพัฒนาวัดในจังหวัดชัยภูมิ” มีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาอิทธิพลความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดกที่มีผลต่อการพัฒนาวัดในจังหวัดชัยภูมิ จากการที่ได้ศึกษาและลงพื้นที่เก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้เห็นถึงประเด็นอิทธิพลความเชื่อเรื่องเวสสันดรชาดกที่มีผลต่อการพัฒนาวัดในจังหวัดชัยภูมิ ดังนั้นเพื่อจะได้ศึกษาตามประเด็นต่าง คือ

ศึกษากระบวนการเทศน์แหล่มหาชาติในรูปแบบการเผยแผ่ศาสนาในจังหวัดชัยภูมิ

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย พระไตรปิฎกภาษาไทย**

ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชวิจิตรปฏิภาณ (สุนทร ญาณสุนทร). (2561). **หนังสือเทศน์ มหาเวสสันดร** พิมพ์ครั้งที่ 2.

(กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.)

วัฒน์ บัญจ, (2564). **หนังสือเทศน์มหาชาติมหากุศลเฉลิมพระเกียรติฯ** พิมพ์ครั้งที่ 35. (กรุงเทพฯ:

คอมฟอร์ม.

พระพิมพ์ธรรม (ชอบ อนุจารีมหาเถร). (2528). **ปริทัศน์เวสสันดรชาดก**. กรุงเทพฯ อัมรินทร์การพิมพ์.

พระครูกลัยานสิทธิวัฒน์. (2554). **มหาชาติเวสสันดรชาดก ฉบับเทศน์มหาชาติ ๑๓ กัณฑ์.**

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูวินัยธรมานพ กนตสีโล. (2544). **เล่าความตามแหล่ง ในมหาเวสสันดรชาดก.** กรุงเทพมหานคร:

บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน.

เชษฐ นิมมาทพัฒน์. (2562). **วิถีวัฒนธรรมชาวพุทธกับการสืบสานประเพณีการเทศน์มหาชาติใน**

ล้านนา. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2562 .

दनัย ไชโยธา. (2538). **ลัทธิศาสนาและระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น.** กรุงเทพมหานคร :

โอเดียนสโตร์.

บรรจบ บรรณรุจิ. (2549). **พระเวสสันดร มหาบุรุษแห่งหิมพานต์.** กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์

พริ้น ดิงแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน.